

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 373.5.015.31:172.15]:373.5.091.33

DOI:

Ольга Гершуненко, пошукач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
Дмитро Пашченко, доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
Наталія Примаченко, кандидат педагогічних наук
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена проблемі актуальності формування громадянської активності старшокласників, розглядаються напрями формування громадянської активності старшокласників, пропонується програма позаурочної діяльності громадянського напрямку, приділяється увага засобам, методам та формам формування громадянської активності старшокласників.

Ключові слова: громадянська активність; позаурочна робота; засоби, методи і форми формування громадянської активності старшокласників; програма позакласної роботи для формування громадянської активності.

Лит. 9.

Olga Gershunenko, Searcher of the Pedagogy and Educational Management Department
Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University
Dmytro Pashchenko, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Professor of the Pedagogy and Educational Management Department
Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University
Nataliia Prymachenko, Ph.D. (Pedagogy),
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

FORMATION OF CIVIC ACTIVITY OF SENIOR STUDENTS IN EXTRACURRICULAR ACTIVITIES

The article reveals the main problems of formation of civic activity of high school students in general secondary education institutions and lyceums. Civic activity is also defined as a civic and psychological property of the individual, which is realized through a system of civic actions aimed at active, conscious interaction with civil society and the transformation of themselves and the community.

The article also considers the areas of educational work on the formation of civic activity of high school students in extracurricular activities. It is determined that the main components of civic activity are organizational skills of students, their interest in civic activities, initiative combined with diligence and responsible attitude to public assignments, sensitivity and willingness to help others in socially useful and civic issues.

The pedagogical conditions and means of forming civic activity of high school students are also analyzed. It is determined that the development of civic activity of high school students in extracurricular activities will be successful if it is carried out on the basis of innovative methodological approaches: systemic; personality-oriented; axiological.

We also proposed a program of extracurricular activities in educational institutions aimed at forming civic activity of students, which involves high school students in direct targeted civic activities, allows them to see and evaluate the results of individual and collective civic action, apply civic knowledge in civic work, consciously use civic values in activities in a civic environment. The proposed program of extracurricular activities in educational institutions allows to solve the following tasks: the formation of civic knowledge in students; formation of civic values and values of social reality in general; creation of pedagogical conditions for high school students to gain experience in independent civic processes. The directions and methods of work on the development of civic activity of high school students according to the program of extracurricular activities of the educational institution are also analyzed. It is determined that effective methods of work on the development of civic activity of high school students are: methods of cognitive and self-educational activities, methods of stimulating civic activity, methods of inclusion in civic activities.

Keywords: civic activity; extracurricular activities; means, methods and forms of formation of civic activity of high school students; extracurricular activities program for the formation of civic activity.

Постановка проблеми. Становлення і добровільно сформованих громадянських розвиток громадянського суспільства як об'єднань передбачає наявність і вияв сфери самовияву вільних особистостей, громадянської активності його членів.

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Ураховуючи суспільно-політичну ситуацію, що склалася в Україні, усе більшої актуальності набуває виховання молодого покоління громадян, які: приймають громадянські цінності та відповідальні рішення у ситуації вибору; мають розвинуте почуття відповідальності за долю країни [5].

Новий Державний стандарт базової середньої освіти визначає як одну з ключових компетентностей, що має формувати освітній заклад у здобувачів освіти, громадянську, пов'язану "з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають: спроможність діяти як відповідальний громадянин, брати участь у громадському та суспільному житті, зокрема закладу освіти і класу, спираючись на розуміння загальнолюдських і суспільних цінностей, соціальних, правових, економічних і політичних принципів, ідей сталого розвитку суспільства, співіснування людей та спільнот у глобальному світі, критичне осмислення основних подій національної, європейської та світової історії, усвідомлення їх впливу на світогляд громадянина та його самоідентифікацію" [4, 3].

На жаль, інертність, слабка зацікавленість у самостійній діяльності, здатність лише засвоювати нагромаджені громадянський досвід, не привносячи творчості й не докладаючи зусиль для вдосконалення навколишньої дійсності, ставлять проблему розвитку громадянської активності молодого покоління на особливе місце в системі сучасної освіти актуалізуючи необхідність реалізації Концепції розвитку громадянської освіти [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі формування громадянської активності особистості присвячено низку наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Становлення й розвиток громадянської освіти як спеціалізованої галузі освіти щодо формування громадянської активності розглядали П. Вербицька, О. Кучер, Т. Ладиченко, Т. Нестеренко, А. Нікітін, М. Остапенко, О. Пометун, С. Позняк, Т. Ремех С. Рябов, Т. Саврасова-В'юн, К. Чорна та інші. Окремі проблеми формування громадянської активності здобувачів освіти піднімали у своїх працях Т. Бакка, І. Бех, М. Боришевський, Г. Гревцева, З. Возна, Л. Канішевська, Л. Корінна Р. Мохнюк, О. Муляр, М. Рудь, О. Сухомлинська та інші. Шляхи формування громадянської активності досліджували Р. Арцишевський, Т. Ладиченко, Ю. Олексін, В. Оржеховський, О. Пометун, Т. Смагіна, Т. Ремех та інші.

Мета статті полягає у визначенні ефективних педагогічних умов розвитку громадянської активності старшокласників у позаурочній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час навчання у закладі загальної середньої освіти та ліцеї у здобувача освіти має бути сформований певний рівень готовності до дорослого життя [3], тобто "певна сукупність характеристик, так би мовити, життєва компетентність, що має забезпечити молодій людині здатність орієнтуватись у сучасному суспільстві, швидко реагувати на запити часу, ефективно та успішно самореалізуватись за шкільними дверима" [6, 26]. Життя у сучасному суспільстві є дуже складним і багатограним тому, щоб стати успішною людиною, учень має набути компетентності у різних його сферах: громадянській, політичній, економічній, духовній, соціальній тощо. Тому при вихованні підростаючого покоління необхідно зосередити особливу увагу на формуванні його громадянської активності.

Поняття "громадянська активність" є окремим похідним від поняття "активність", яке широко використовується у різних галузях науки. У психологічних і педагогічних словниках термін "активність" описується за допомогою понять "дія", "діяльна", "вчинок" тощо [7].

У наукових дослідженнях немає одностайності у визначенні терміна "громадянська активність", що визначається складністю самого об'єкта дослідження, різноманітністю його форм та варіантів, а також тим, що саме поняття є предметом вивчення кількох наук. Наочно це можна відобразити так: у соціології використовують термін "громадянська активність", у психології "активність особистості", а педагогіці – "активна громадянська освіта". З погляду філософії, громадянська активність є "вищою формою активності", яка проявляється при взаємодії людини із громадянським суспільством у громадянській діяльності, при цьому відбувається перетворення самих суб'єктів та суспільства [9]. На рівні теоретичного поняття так само немає єдиного уявлення про структуру означеного поняття, до якої прийнято включати такі взаємопов'язані компоненти: громадянські знання, вміння, досвід громадянської діяльності, емоційно-ціннісні переживання, рефлексію, громадянські інтереси, потреби та мотиви.

Для нашого дослідження актуальними є підходи, які склалися у психології та педагогіці. Зокрема, психологія дає нам змогу розглянути "громадянську активність" як складний стан і

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

одночасно властивість людини, що з'являється "при перетворенні психічної активності на суб'єктивну активність, а потім на активність особистості" [8].

Позиції різних наук стосовно формування терміна "громадянська активність" вказують на те, що це одночасно "складне суспільне явище", "властивість особистості" та "стан діяльності", що передбачає суб'єктне ставлення до дійсності та є діяльним проявом громадянської спрямованості особистості [5].

Узагальнивши погляди вчених, можна назвати загальні ознаки громадянської активності: громадянсько-психологічна складова особистості; діяльнісна основа та спрямованість впливу на громадянське суспільство.

Таким чином, ми визначаємо громадянську активність як громадянсько-психологічну властивість особистості, що реалізується через систему громадянських дій, спрямованих на активну, усвідомлену взаємодію із громадянським суспільством та на перетворення себе і громади. Це поняття ми будемо використовувати в подальшому дослідженні проблем розвитку громадянської активності старшокласників у позаурочній діяльності.

Як ми зазначали, розвиток громадянської активності стає найважливішим завданням освіти старшокласників.

У закладах загальної середньої освіти та ліцейх впроваджуються нові державні освітні стандарти, за якими розробляються програми громадянського виховання здобувачів освіти. Зокрема, у "портреті випускника ліцею" позначено такі особистісні характеристики, які розкривають громадянську активність старшокласників: творча мотивація та готовність до інновацій; готовність до співпраці; усвідомлення змісту і громадянської спрямованості своєї особистості; дотримання морально-правових норм та правил; повага до законодавства та громадянського суспільства; усвідомлення відповідальності перед сім'єю, громадою, суспільством, державою, людством; високий рівень комунікативних умінь, у тому числі умінь взаємодіяти та відстоювати свою думку [2].

У дослідженнях учених (П. Вербицька, О. Кучер, С. Рябов, Т. Саврасова-В'юн та ін.) завдання розвитку громадянської активності школярів зводяться до формування основних її компонентів: знань та уявлень про реалії громадянської дійсності, про об'єкти й суб'єкти громадянського життя, їх особливості та взаємодії; системи громадянських ціннісних орієнтацій; позитивної емоційної оцінки важливості громадянської

активності; умінь і навичок, необхідних для реалізації громадянської активності в суспільстві, розвиток умінь співвідносити процес та результат своєї громадянської діяльності з погляду особистісної і суспільної необхідності [6].

З погляду нормативних документів щодо організації позаурочної діяльності – ця діяльність сприяє громадянському вихованню здобувачів освіти, відрізняється від урочної діяльності часом проведення, є складовою освітнього процесу в закладі освіти, а її зміст визначається у варіативній частині основної освітньої програми [3].

Напрямами роботи із розвитку громадянської активності старшокласників в освітньому процесі є: знайомство особистості та засвоєння нею поняття громадянської активності; організація змістовного дозвілля, що включає всі види виховання (духовно-морального, художньо-естетичного, військово-патріотичного тощо); орієнтування та підтримка прояву будь-якої громадянської ініціативи з боку старшокласників [2].

На наш погляд, основними компонентами громадянської активності можуть бути організаторські вміння учнів, їх інтерес до громадянської діяльності, ініціативність у поєднанні зі старанністю та відповідальним ставленням до виконання громадських доручень, чуйність і готовність допомогти іншим у суспільнокорисних та громадянсько значущих справах.

Перед початком дослідження нами були вивчені можливості позаурочної діяльності в закладах освіти, зокрема в ліцейх. Ми визначили, що заклади освіти надають старшокласникам можливість спробувати себе у різних видах діяльності (інтелектуальній, волонтерській, трудовій, художньо-естетичній, проектній, дослідницькій тощо). Засобами організації позаурочної діяльності є: участь у громадянських та волонтерських об'єднаннях; проведення різноманітних конкурсів; виконання громадянських і соціальних проектів; участь у громадянських акціях; проведення інтелектуальних ігор; участь у самоврядуванні освітнього закладу та громади; організація клубів за інтересами тощо. Крім того, заклади освіти реалізують низку програм додаткової освіти, спрямовані на розвиток громадянської компетентності старшокласників. Окремий напрям щодо розвитку громадянської активності старшокласників у програмі старшої школи представлено інтегрованим курсом "Громадянська освіта", проте він має не достатній вплив на формування активної громадянської позиції здобувачів освіти [1].

Отримані нами результати дослідження рівня

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

розвитку громадянської активності старшокласників показали, що у більшості респондентів переважає низький і середній рівні розвитку компонентів громадянської активності, отже, є необхідність розвивати в них: знання про об'єкти громадянської дійсності, особливості громадянської взаємодії суб'єктів; систему громадянських ціннісних орієнтацій; вміння оцінювати значимість громадянської активності та вміння аналізувати власну діяльність з позицій її особистісної і суспільно-громадянської значущості.

У результаті нашого дослідження ми виокремили такі проблеми розвитку громадянської активності старшокласників, у практиці освіти:

- спостерігається недостатня увага до цілеспрямованого розвитку громадянської активності старшокласників;

- відсутній педагогічний супровід розвитку громадянської активності здобувачів освіти у позаурочній діяльності, у зв'язку з методичною невідповідністю педагогів;

- у старшокласників виявлено низький рівень мотивації та інтересу до громадянської і суспільнокорисної діяльності [1].

У світлі сучасних вимог до освіти існує необхідність розробити програму розвитку громадянської активності старшокласників у позаурочній діяльності, що дасть можливість виділити й описати цільові орієнтири, фактори та педагогічні умови успішного розвитку громадянської активності здобувачів освіти.

Метою програми є розвиток системи позаурочної діяльності освітнього закладу громадянського спрямування. Реалізація програми сприятиме створенню ефективної системи виховання у конкретному освітньому закладі, що забезпечує оптимальні умови розвитку в здобувачів освіти громадянсько-значущих якостей; створення механізму, що забезпечує ефективне функціонування цілісної системи позаурочної діяльності закладу освіти, спрямованої на розвиток громадянської активності старшокласників.

Розвиток громадянської активності старшокласників у позаурочній діяльності буде успішним, якщо здійснюватиметься на основі інноваційних методологічних підходів: системного, що дає змогу увявити всі складові процесу розвитку громадянської активності старшокласників у взаємозалежній єдності; особистісно орієнтованого, необхідність застосування, якого визначається сутністю нашого центрального поняття "громадянська активність", яку ми розглядаємо як громадянсько-психологічну властивість особистості; аксіологічного підходу, який орієнтує

нас у системі цінностей старшокласників та уможливорює використання засобів позаурочної діяльності для духовно-морального та громадянського розвитку особистості старшокласників; діяльнісного підходу, який зумовлює саме розвиток громадянської активності старшокласників у діяльності, освоєння й перетворення ними навколишньої суспільної дійсності та громади.

Аналізуючи проблему нашого дослідження, ми простудіювали низку робіт, що розкривають завдання та психолого-педагогічні умови розвитку громадянської активності старшокласників у позаурочній діяльності [2]. Для успішного розвитку соціальної активності учнів у період шкільного навчання вчені пропонують створювати такі педагогічні умови: наявність громадянсько-психологічних відносин і адекватного громадянсько-педагогічного середовища; створення умов розвитку інтелектуального і духовного потенціалу особистості старшокласника, щодо участі в подальшій діяльності з перетворення громадянської дійсності [6].

На наш погляд, запропоновані умови необхідно доповнити, включивши такі: врахування у виховній роботі вікових особливостей старшокласників, у тому числі провідного виду діяльності, а також переважальні інтереси школярів [2]; врахування особливостей референтної групи та референтного однолітка; складання та реалізації програми розвитку громадянської активності школярів; створення суб'єкт-суб'єктних відносин між учасниками програми; використання методу створення ситуацій успіху для учнів; включення старшокласників у громадянську діяльність у громадах освітнього закладу та міста.

Програма розвитку громадянської активності старшокласників спрямована на розв'язання таких завдань: формування в учнів громадянських знань (про громадянськість, морально-правові норми та правила, про устрій суспільства, про суспільно схвалювані та несхвалювані форми поведінки в громаді); формування громадянських цінностей та ціннісного ставлення до суспільної реальності загалом; створення педагогічних умов отримання старшокласниками досвіду самостійних громадянських процесів [6].

Програма включає всі напрями позаурочної діяльності: духовно-моральний, громадянський, загальноінтелектуальний, загальнокультурний, спортивно-оздоровчий та реалізується у відповідних видах та формах діяльності (класних виховних годинах, громадянських проектах, фестивалях художньої творчості, інтелектуальних іграх, волонтерських акціях у межах проведення шкільних та міських заходів тощо).

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Методами роботи з розвитку громадянської активності старшокласників стали: пізнавальної та самоосвітньої діяльності; стимулювання громадянської активності; включення до громадянської діяльності. Програма може стати блоком загальної програми позаурочної діяльності освітнього закладу.

Процес формування громадянської активності передбачає включення старшокласників у самостійну громадянську діяльність у межах заходів представленої нами програми. Цей процес проходить низку етапів: на першому відбувається формування знань старшокласників про громадянські процеси, форми їхньої можливої участі в громадянсько-значущій діяльності; на наступному етапі з учнями відпрацьовуються елементи їхньої майбутньої громадянської діяльності, в інтерактивних формах формується становлення до діяльності, що здійснюється, почуття значимості цієї діяльності для міської громади; на етапі відбувається безпосереднє включення здобувачів освіти у самостійну громадянську діяльність.

Залучення старшокласників до безпосередньої цілеспрямованої громадянської чи суспільнокорисної діяльності, дає їм змогу побачити та оцінити результат індивідуальних і колективних громадянських дій, застосувати отримані громадянські знання у практиці громадянської роботи, свідомо використовувати громадянські цінності у діяльності в громадянському середовищі [2].

Обов'язково необхідно проводити моніторинг розвитку громадянської активності школярів, який передбачає вивчення рівня її розвитку на кожному етапі дослідницько-експериментальної роботи. Для цього необхідно створити діагностичний апарат, що дасть змогу визначити рівень розвитку показників громадянської активності старшокласників.

Висновок. Таким чином, у статті теоретично проаналізовані проблеми розвитку громадянської активності старшокласників у позаурочній діяльності. Нами також запропонована програма позаурочної діяльності у закладі освіти, спрямована на формування громадянської активності здобувачів освіти, яка передбачає залучення старшокласників у безпосередню цілеспрямовану громадянську діяльність. Розвиток громадянської активності старшокласників під час позакласної роботи не лише у закладах освіти, а й у міській громаді є перспективним напрямом для подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Громадянська освіта. Навчальна програма інтегрованого курсу для 10 класів загальноосвітніх

навчальних закладів. URL: <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58875/>.

2. Демиденко Т., Магдик О. Підготовка вчителів до здійснення громадянської освіти. 2001. № 46. С. 12 – 18.

3. Закон України “Про освіту”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

4. Експертна оцінка проєкту Концепції громадянської освіти та виховання в Україні. URL: <http://centromonitor.com.ua/p=1279.html>.

5. Канішевська Л. В. Теоретико-методичні основи виховання соціальної зрілості старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності: дис... докт. пед. наук: спец.: 13.00.07 “Теорія і методика виховання”. Київ, 2011. 489 с.

6. Кучер О. А. Формування громадянської компетентності учнів профільних класів засобами варіативних суспільствознавчих предметів: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 “Теорія та методика навчання (історія та суспільствознавчі дисципліни)”. Київ, 2014. 252 с.

7. Овчарук О. В. Характеристики освіти для демократичного громадянства: європейський контекст. Пост методика. 2013 (3). URL: <http://lib.iitta.gov.ua/1103/?refresh>.

8. Пометун О. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки. Вісник програм шкільних обмінів. 2005. №23. С.18–20.

9. Формування громадянської компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів / укладач Степанова Н. М. Черкаси, 2014. 42 с.

REFERENCES

1. Hromadianska osvita. Navchalna prohrama intehrovanoho kursu dlia 10 klasiv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [Civic education. Curriculum of the integrated course for 10 classes of secondary schools]. Available at: <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58875/>. [in Ukrainian].

2. Demydenko, T. & Mahdyk, O. (2001). Pidhotovka vchyteliv do zdiysnennya hromadyanskoyi osvity [Preparing teachers for civic education]. No. 46. pp. 12 – 18. [in Ukrainian].

3. Zakon Ukrainy “Pro osvitu” [Law of Ukraine “On Education”]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. [in Ukrainian].

4. Ekspertna otsinka proektu Kontseptsii hromadianskoi osvity ta vykhovannia v Ukraini [Expert assessment of the draft Concept of Civic Education in Ukraine]. Available at: <http://centromonitor.com.ua/p=1279.html>. [in Ukrainian].

5. Kanishevska, L. V. (2011). Teoretyko-metodychni osnovy vykhovannya sotsialnoyi zrilosti starshoklasnykh zahalnoosvitnikh shkil-internativ u pozaurochniy diyalnosti [Theoretical and methodological bases of education of social maturity of high school students of boarding schools in extracurricular activities]. *Doctor's thesis*. Kyiv, 489 p. [in Ukrainian].

6. Kucher, O. A. (2014). Formuvannia hromadianskoi kompetentnosti uchniv profilynykh klasiv zasobamy variatyvnykh suspilstvoznachnykh predmetiv [Formation

СУТНІСТЬ І ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЄВО-КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ПОЗАШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

of civic competence of students of profile classes by means of various social science subjects]. *Candidate's thesis*. Kyiv, 252 p. [in Ukrainian].

7. Ovcharuk, O. V. Kharakterystyky osvity dlia demokratychnoho hromadianstva : yevropeyskyi kontekst [Characteristics of education for democratic citizenship]. *Post methodology*. 2013 (3) Available at: <http://lib.iitta.gov.ua/1103/?refresh>. [in Ukrainian].

8. Pometun, O. (2005). Formuvannia hromadianskoi kompetentnosti: pohliad z pozytsii suchasnoi pedahohichnoi

nauky [Formation of civic competence: a view from the standpoint of modern pedagogical science]. *Bulletin of school exchange programs*. No.23. pp.18–20. [in Ukrainian].

9. Formuvannia hromadianskoi kompetentnosti uchniv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv vidpovidno do vymoh novykh derzhavnykh osvitnikh standartiv (2014). [Formation of civic competence of students of secondary schools in accordance with the requirements of new state educational standards]. (Ed.). Stepanova N. M. Cherkasy, 42 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 22.12.2021

УДК 374:613.955

DOI:

Світлана Замрозевич-Шадріна, доктор педагогічних наук, доцент кафедри фахових методик і технологій початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

СУТНІСТЬ І ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЄВО-КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ПОЗАШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

У статті розглянуто проблему введення здоров'язберезувальних технологій в умовах діяльності загальноосвітніх закладів у двох взаємопов'язаних поняттєво-категоріальних полях – у полі валеологічної та позашкільної освіти, враховуючи сучасні тенденції особистісно орієнтованого навчання і виховання. Розкрито значення поняття “здоров'я”, його складові, а також поняття “здоровий спосіб життя” “валеологічна освіта”, “позашкільна освіта”, “освітня діяльність позашкільного закладу освіти”, “дитячий колектив позашкільного закладу освіти”. Розглянута та схарактеризована система поняттєво-категоріального апарату дослідження валеологізації освітньої діяльності сприятиме чіткому усвідомленню цих понять вихователями, керівниками гуртків і студій, а також конкретизації валеологічного виховання.

Ключові слова: здоров'я, здоровий спосіб життя; валеологічна освіта; позашкільна освіта; освітня діяльність позашкільного закладу освіти; дитячий колектив позашкільного закладу освіти.

Лит. 13.

Svitlana Zamrozevych-Shadrina, Doctor of Sciences (Pedagogy), Associate Professor of the Professional and Methods and Technologies of Elementary Education Department, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

ESSENCE AND CHARACTERISTICS OF THE CONCEPTUAL AND CATEGORY APPARATUS OF RESEARCH OF FORMATION OF HEALTHY LIFESTYLE SKILLS IN EXTRACURRICULAR EDUCATIONAL INSTITUTION

The article considers the problem of introduction of health-preserving technologies in the conditions of activity of general educational institutions in two interconnected conceptual and categorical fields – in the field of valeological and out-of-school education, taking into account modern tendencies of personality-oriented education. The definition of “health”, its components, as well as the concept of “healthy lifestyle”, “valeological education”, “extracurricular education”, “educational activities of out-of-school educational institution”, “children's team of out-of-school educational institution” are considered. It is emphasized that the use of the basic provisions of personality-oriented education and upbringing, in our opinion, will contribute to the process of forming healthy lifestyle skills in children in out-of-school educational institutions. It is emphasized that achieving the goal of valeological education and upbringing of children in out-of-school educational institutions should be dominated by tendencies to use active tools and practical forms aimed at developing valeological worldview, forming healthy lifestyle skills, establishing motivational attitudes to preserve and promote health, formation of individual and collective responsibility for his condition.

It is noted that the effective assimilation of educational material must be carried out by introducing into the educational process of out-of-school institutions active organizational and pedagogical forms and methods of practical activity.

The considered and characterized system of conceptual and categorical apparatus of research of